

Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Kuzey Makedonya Türk Tiyatrosu

Selçuk Kürşad Koca^{1 2}, Büşra Yılmaz*³

Öz: Balkan coğrafyasında farklı milletlerle bir arada yaşayan Kuzey Makedonya Türkleri, bölgeye ilk yerleştikleri zamandan günümüze kadarki süreçte Türk kültürünün geleneksel öğelerini korumuşlardır. Kuzey Makedonya Türklerinin, geçmişte geleneksel Türk tiyatrosu gösterilerini yaşatmalarının yanında modern Türk tiyatrosunun özellikleriyle Türkçe tiyatro oyunları da sahneye koymuşlardır. Sahnelenen Türkçe oyunlara ek olarak yayımlanan oyunların sayısı da oldukça fazladır. Kuzey Makedonya'da Türkçe yayın organlarının başında gelen Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi içerisinde Türkçe tiyatro oyunları tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında İlhami Emin, Süreyya Yusuf, Şerafettin Nebi, Hasan Mercan, Lütfü Seyfullah, Cemal Maksut, Nedim Hamit, İrfan Bellür, Sabit Yusuf, Recep Bilginer, Mustafa Balel, Hüseyin Süleyman ve Mustafa Karahasan adlı yazarların eserleri incelenmiştir. Adı zikredilen yazarlardan yalnızca Kuzey Makedonyalı Türk yazarlar tarafından yazılan oyunlara bakıldığında oyunların içerisinde var olan Türk halk edebiyatı unsurları ve Türk kültür öğelerinden dolayı Kuzey Makedonya Türk tiyatrosunun kültür aktarımı görevi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Kuzey Makedonya, Türk halk edebiyatı, Türk tiyatrosu, Türk kültürü

North Macedonian Turkish Theater as a Culture Peer Tool

Abstract: North Macedonia Turks, who live together with different nations in the Balkan geography, have preserved the traditional elements of Turkish culture from the time they first settled in the region until today. In addition to keeping the traditional Turkish theater performances alive in the past, the Turks of North Macedonia have also staged Turkish theater plays with the features of modern Turkish theater. In addition to the staged Turkish plays, the number of published plays is also quite high. Turkish theater plays identified in Sesler Monthly Society and Art Magazine, which is one of the leading Turkish-language publications in North Macedonia, were identified. Within the scope of the research, the works of writers named İlhami Emin, Süreyya Yusuf, Şerafettin Nebi, Hasan Mercan, Lütfü Seyfullah, Cemal Maksut, Nedim Hamit, İrfan Bellür, Sabit Yusuf, Recep Bilginer, Mustafa Balel, Hüseyin Süleyman and Mustafa Karahasan were analyzed. When only the plays written by North Macedonian Turkish writers are examined, the task of culture transfer of North Macedonian Turkish theater is emphasized due to the Turkish folk literature elements and Turkish cultural elements in the plays.

Keywords: Balkans, North Macedonia, Turkish theater, Turkish culture, Turkish folk literature

¹Sakarya University, Department of Turkish language and Literature, Sakarya, Türkiye, kursadkoca@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5974-7553

²Qatar University, Doha, Qatar

³Antalya Belek University, Turkish Teaching Application and Research Center, Antalya, Türkiye, xbrayilmaz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7112-2481, *Corresponding Author

Received: 30 May 2024, **Accepted:** 19 July 2024, **Online:** 21 July 2024

Cite as: Koca, S. K. & Yılmaz, B. (2024). Bir kültür aktarım aracı olarak Kuzey Makedonya Türk Tiyatrosu. *Universal Journal of History and Culture*, 6(2), 105-119
<https://doi.org/10.52613/ujhc.1493121>

Extended Abstract

The Turks of North Macedonia, who live together with different nations in the Balkan geography, have preserved the traditional Turkish culture since the time they settled in the region. In this context, in addition to keeping traditional Turkish theater alive, they have also staged Turkish plays with the characteristics of modern Turkish theater. There are many Turkish theater texts in Sesler Monthly Community Art Magazine, which is one of the leading Turkish publications. The works of writers such as İlhami Emin, Süreyya Yusuf, Şerafettin Nebi, Hasan Mercan, Ltf Seyfullah, Cemal Maksut, Nedim Hamit, İrfan Bellür, Sabit Yusuf, Recep Bilginer, Mustafa Balel, Hüseyin Süleyman and Mustafa Karahasan are analyzed. Turkish folk literature and cultural elements are intensively included in the plays of these authors. The study is based on the cultural transmission of these plays.

As a result of the research, the functions of the Turkish theater in North Macedonia were identified as preservation of language and literature, promotion of traditional and modern art, strengthening of Turkish identity, education and awareness, cultural interaction and cooperation, and preservation of social memory. The function of preserving Turkish language and Turkish literature is also noteworthy in all the play texts analyzed in Sesler Magazine. Since North Macedonia is a geography where traditional Turkish theater revitalized social life, people quickly adapted to modern theater. As a result of this adaptation, it is seen that important works from the world theater are staged alongside the plays written by Turkish writers.

When we look at the works of modern Macedonian Turkish theater, elements of Turkish culture are found to a significant extent. From this point of view, it can be stated that theater contributes to the function of strengthening Turkish identity. In the analyzed works, it is an important issue for the survival of Turkish culture that quite a lot of elements from Turkish folk literature genres, especially poem, folk songs and proverbs-idioms, are identified. Macedonian Turkish theater has been involved in various countries and projects for many years. On this occasion, it is seen that it has contributed to the training of a new generation of actors and has brought education and awareness to young generations. It is also seen that the Macedonian Turkish theater has promoted Turkish culture in a wide area by participating in festivals and taking part in new projects from the first years of its activity to the present day.

When the theater texts are examined, it is thought that the elements of Turkish folk culture are used with the functions of keeping Turkish culture alive and protecting it by addressing the social memory of the Turks living in the Balkans. The fact that Turkish theater has undertaken the task of keeping Turkish language, Turkish culture, Turkish identity alive, protecting and transferring it to future generations from

the first days of its inception to the present day has been a hope for the Balkan Turks. In addition, the plays in question are very important in the cultural life of the society. In addition to encouraging social solidarity, the aforementioned games have supported the protection of Turkish language and Turkish culture.

Seeing traces of Turkish culture on the theater stage, the Balkan Turkish audience showed great interest in Turkish plays. From this point of view, it can be said that North Macedonian Turks strengthen the awareness of unity by reinforcing national feelings in the Balkans through Turkish theater activities. The presence of rich Turkish cultural elements detected in the texts of North Macedonia Turkish theater can be considered to be directly proportional to the Turkish cultural elements in the daily lives of the Turks living in North Macedonia. In this context, the use of elements of Turkish culture and Turkish folk literature in the theater scenes and the intense interest of the Turkish audience has also fulfilled an important function in terms of the transfer of Turkish folklore to future generations.

This study is limited to Turkish theater texts published in N. Macedonia from the beginning to the present day. In this context, the Turkish theater texts existing in the study area were identified and examined and their functions in cultural transmission were discussed. The main function of modern theater in N. Macedonia from the time it was established in the Ottoman period to the present day is to create a common perception of Turkish culture during the period when they were a dominant nation, to ensure that Turks come together in the post-Ottoman period when they were a minority, and to ensure the protection and continuity of national identity and culture. It is observed that the Skopje Turkish theater and Macedonian Turkish theater playwrights working in line with these goals have also been successful in these goals.

1. Giriş

Balkanlar, içerisinde farklı milletlerin bir arada yaşadığı bir coğrafyadır. Balkanlar, bu çeşitlilikten dolayı kültürel olarak karmaşık bir yapıya sahiptir. Balkanlarda yüzyıllardan beri yaşayan Türkler, özellikle Osmanlı Devletinin son dönemlerinde bölgedeki hâkimiyetini kuvvetlendirmiştir. Balkanlar'daki Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgeye bakıldığında yakın geçmişte Yugoslavya olarak bilinen ülkede yaşayan Makedonyalı Türkler dikkat çekmektedir. Kuzey Makedonya, 1991 yılında Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsız bir ülke olurken 2018 yılında bugünkü adını almıştır. Günümüzde Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı ayrı bir şekilde varlığını sürdürürken geçen yıllarda Kuzey Makedonya Türklerinin Balkanlar'da yaşayan diğer Türklerden ayrı bir edebiyatları olduğunu söyleyemeyiz. Dolayısıyla modern Kuzey Makedonya Türk Edebiyatını başlangıç yıllarında yalnızca Kuzey Makedonyalı Türk sanatçıların eserleri ile var olmuştur demek yanlış olur.

Kuzey Makedonya Türk edebiyatı, Balkan Savaşları'ndan etkilenmiştir. Balkanlar'da savaşın da etkisiyle savaşlar sonrasındaki yıllarda Balkan Türk Edebiyatı olumsuz olarak etkilenmiştir. Balkan Türklerinin ana dillerinde eğitim almaları imkânsız olduğu yıllardan sonra çeşitli yayın organları aracılığıyla Türkçenin, Kuzey Makedonya Türkler tarafından kullanılmasına izin verilmiştir. Kuzey Makedonya'da Türkler, çeşitli yayın organları ile Türkçe yayınlara ulaşmışlardır. Söz konusu yayın organları içerisinde şüphesiz en önemlisi 1944 yılının Aralık ayında yayımlanmaya başlayan Birlik gazetesidir. Bu gazete Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin kültürel yaşamlarında oldukça önemlidir (Engüllü vd. 1997, s.68). Kuzey Makedonya Türklerinin Türkçe yayın organları arasında önemli olanlardan birisi de 1965 yılında ilk sayısı ile yayın hayatına başlayan Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi'dir. Bu dergide Kuzey Makedonya Türk yazar ve şairlerinin eserleri yayımlanmıştır.

Sesler Dergisi'nde Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için oldukça önemli eserlerin yayımlanmasının yanında bilimsel, kültürel ve edebî ürünler yayımlanmıştır. Söz konusu edebî ürünler içerisinde Türk tiyatrosuna ait önemli ölçüde eser bulunmaktadır. Yayımlanan bazı oyunlar eksik metinli olmalarına karşın oyunların çoğu tam metinli oyunlardır. Sesler Dergisi'nde yayımlanan oyunların bir kısmı izleyiciler ile buluşmuştur.

2. Kuzey Makedonya Türk Tiyatrosu

Kuzey Makedonya'da Türk tiyatrosunun Osmanlı'nın Balkanlar'da etkili olduğu yıllarda varlığından söz edilir. Gönül'e göre Makedonya'da Karagöz, Meddah gösterileri ve ortaoyunu Makedonya'da yaşayan Türklerin tiyatro faaliyetleri arasında sayılmaktadır. Türklerin buldukları kahvehanelerde gösteriler yapan Türk tiyatrosu üyeleri vardır. Bunun yanında Üsküp'te çok fazla Karagöz oyunları olduğu da belirlenmiştir (Bektaş, 2015, s.79). Bu bağlamda geleneksel Türk tiyatrosu, Kuzey Makedonya'da Türkler tarafından yaşatılarak modern Türk tiyatrosuna da kaynaklık etmiştir denebilir.

Makedonya'da batılılaşmayla beraber başlayan süreçte modern anlamda ilk tiyatro binasının Üsküp'te inşa edildiği görülmektedir. Mahmut Şevket Paşa'nın Üsküp valiliği döneminde, 1906 yılında faaliyetlerine başlayan bu tiyatro binası, Osmanlı İmparatorluğu'nun en modern tiyatro binası unvanını almıştır. Bu bilgi, dönemin Osmanlı idaresinin sanat ve kültüre verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca, bu tiyatronun inşası, Üsküp'ün kültürel ve sosyal hayatında büyük bir yenilik ve modernleşme adımı olarak değerlendirilebilir. Tiyatro binası, Üsküp Türk sosyal hayatını renklendirmiştir. Sanatın ve tiyatronun, toplumun günlük yaşamına dâhil edilmesi, insanların bir araya gelmesi ve sosyal etkileşimde bulunması için bir platform sunmuştur.

Tiyatro binasının mimari özelliklerine bakıldığında 1957 yılında Gita Prediç'in "Nova Makedoniya" Gazetesi'ndeki bir yazısına göre, tiyatro binası ahşap malzemeler kullanılmasına karşın oldukça ihtişamlıdır. Bunun yanında Belgrad Halk Tiyatrosu binasına karşılık söz konusu Türk tiyatro binası daha fazla seyirci kapasitesine sahiptir (Stefanovski, 2009, s.8). Türk tiyatrosunun başlangıç yıllarında tiyatro, insanların sosyalleştiği birlikte hoşça vakit geçirdikleri bir yer olduğu bilindiğinden fazlaca seyirci sayılı tiyatro binası tercih edilmiş. Bu tercihte Türk seyircisinin tiyatroya olan ilgisinin fazlalığı belirleyici bir etken olarak dikkat çekmektedir.

1948 yılında Üsküp Türk Kùltür ve Sanayi-i Nefise Cemiyeti'nin tiyatro kolu tarafından sahnelenen "İnandırmak" adlı oyun, Makedonya'daki Türk tiyatrosu adına önemli bir mihenk taşı olmuştur. Mustafa Karahasan'ın yazdığı bu oyun, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeyi kaybetmesinin ardından Yücelci-ler'le başlayan milli uyanışın bir devamı olarak Türk kùltür ve sanatının yeniden canlanmasına katkı sağlamış, Makedonya ve Kosova'daki Türk toplulukları içerisinde yer alan oyun yazarlarının ve tiyatro sanatçılarının Türkçe eserler üretme motivasyonunu artırmış, Türk tiyatrosunun bölgedeki varlığını ve gelişimini desteklemiştir.

Türk tiyatrosu, toplulukların kùltürel kimliklerini korumalarına ve kendi dillerinde sanatsal üretimler yapmalarına olanak tanıyarak, kùltürel mirasın aktarımında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde başlayan çalışmalar, sonraki yıllarda daha fazla Türkçe eserin sahnelenmesine ve Türk tiyatrosunun bölgede daha da kökleşmesine zemin hazırlamıştır.

1950 yılına gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra kapatılan Üsküp Türk Tiyatrosu binası yeniden açılmış, Türkçe performansların sergilenerek hem bölgedeki Türk toplumuna hem de daha geniş bir izleyici kitlesine hitap etmiştir. Günümüzde de faaliyetlerini sürdüren Üsküp Türk Tiyatrosu hem klasik hem de çağdaş eserleri sahneleyerek Türk tiyatrosunun zenginliğini ve çeşitliliğini izleyicilere sunmaktadır.

3. Kuzey Makedonya Türk Tiyatrosu Oyunları Hakkında Bilgi

Osmanlı sonrası dönemde, Makedonya'daki Türklerin çeşitli sebeplerden ötürü Türk kùltürünü yaşamaları ve yaşatmaları engellenmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda bu kısıtlamalar azalmaya başlamış ve 1950'lere gelindiğinde büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu dönemde, Türk sanatçılar ve yazarlar, yayın organları aracılığıyla Türkçe eserler üretmeye ve yayınlamaya başlamışlardır. Özellikle Birlik Gazetesi ve Sesler dergisi, bölgedeki Türkler için yazın faaliyetleri bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi, Kuzey Makedonyalı Türk yazar ve şairlerin eserlerini okuyucularla buluşturmak için önemli bir mecra olmuştur. Dergide yayımlanan yazılar arasında şiirler, öyküler, makaleler ve tiyatro metinleri yer almaktadır. Makedonya’da Türkçe yazılan ve Sesler Dergisi’nde yayımlanan tiyatro metinleri, diğer edebi türler gibi, bölgedeki Türk kültürünün ve edebi üretiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Sesler Dergisi, özellikle Türkçe edebi eserlerin ve sanatsal çalışmaların yayımlandığı bir platform olarak, bu metinlerin geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır.

Sahnelenen oyunların yanında Sesler Dergisi’nde okuyucu ile buluşan oyunlar da vardır. Sesler Dergisi’ndeki Türkçe oyunlar incelendiğinde İlhami Emin, Süreyya Yusuf, Şerafettin Nebi, Hasan Mercan, Lütfü Seyfullah, Cemail Maksut, Nedim Hamit, İrfan Bellür, Sabit Yusuf, Recep Bilginer, Mustafa Balel, Hüseyin Süleyman ve Mustafa Karahasan adlı yazarların oyunları tespit edilmiştir. Çalışmada yalnızca Kuzey Makedonyalı Türk yazarların oyunlarından hareketle Kuzey Makedonya’da Türk tiyatrosunun kültür aktarıcılığı rolü üzerinde durulmuştur. Tespit edilen oyunlar tarih sırası gözetilerek yazar ve işledikleri konu ile beraber aşağıda verilmiştir:

Hasan Mercan tarafından yazılan *Alınyazısı* (1966, ss. 14-26) adlı eksik metinli oyun bir çiftin yaşadığı olayları anlatmaktadır.

İlhami Emin tarafından yayımlanan *Konuk* (1968a, ss. 19-24) adlı oyun ilerleyen sayılarda yayınlanan *Yabancı* (1968b, ss. 78-110) adlı oyunla benzerlik göstermektedir. Söz konusu oyunlar, bir ailenin yaşadığı günlük olaylar etrafında gelişmektedir.

Süreyya Yusuf’un *Düş ve Gerçek* (1968, ss. 34-42) adlı oyunu genç bir kızın evlenme süreci hakkındadır.

Şerafettin Nebi’nin *Raşela* adlı oyunu Sesler Dergisi’nde farklı yıllarda yayınlanmıştır (1969, ss. 88-96), (1973, ss. 19-29), (1974, ss. 38-48). Söz konusu oyun, savaş dönemi yaşanan olayları anlatmaktadır.

Süreyya Yusuf tarafından yazılan *Ömrümün Tek Rüyası* (1969, ss. 80-87) adlı oyunda birbirini seven gençler arasındaki olaylar anlatılmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan *Kartallar Bayram Yapıyordu* (1969, ss. 97-101) adlı oyun savaş dönemi olaylarını anlatmaktadır.

Mustafa Karahasan tarafından yazılan *Şaban Hoca* (1969, ss. 75-79) adlı oyunda bir öğretmenin yaşadığı olaylar anlatılırken oyun metni dergide eksik olarak yayımlanmıştır.

Hasan Mercan’ın yazdığı *Kartallar Bayramına Elveda* (1970, ss. 79-92) oyunu savaş yıllarında

yaşanılan olayları anlatmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan *Dullar Evi* (1970, ss. 78-87) adlı oyunda bir çiftin düğün gününde yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Hasan Mercan'ın *Aşk Yüzünden* (1971, ss. 51-63) adlı oyunu ise mizahi öğelerin fazla olduğu bir oyun olmakla birlikte bir boşanma avukatının yaşadığı olayları anlatmaktadır.

Lütfü Seyfullah tarafından yazılan *Kamp* (1971, ss. 98-108) adlı oyunda kamp yapan kişilerin etrafında geçen olaylar anlatılmaktadır.

İlhami Emin tarafından yazılan *Nasrettin* (1971, ss. 32-76) adlı oyunda Nasrettin adlı karakterin köylülerle yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan *Çiçekçi Ali* (1971, ss. 51-58) adlı oyunda bir çiçekçinin günlük olayları anlatılmaktadır bahsi geçen oyun Sesler Dergisi'nde yayımlanan eksik metinli yayımlanan oyunlardandır.

İlhami Emin'in *Ana* (1972, ss. 23-54) adlı oyunu, bir ailenin yaşadığı olayların etrafında geçmesinin yanında bir annenin evladı için yapabilecekleri gösterilmiştir.

Cemail Maksut tarafından yazılan *Mümine* (1972, ss. 63-87) adlı oyunda çalışmak için şehre giden geride eşini ve annesini bırakan bir erkek ve bu ailenin yaşadıkları anlatılmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan *Deliler* (1972, ss. 14-29) adlı oyunda aklî dengesi yerinde olmayan bir grup genç erkek ile kız arasında günlük yaşamdan konular konuşulmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan bir diğer oyun *Anne* (1973, ss. 135- 148) adlı oyunda evlatlarının yanından gidişini izleyen bir annenin yaşadıkları anlatılmaktadır.

Süreyya Yusuf tarafından yazılan *Kahpe Dünya* (1973, ss. 154-163) adlı oyunda birbirini seven gençler arasında etrafında gerçekleşen olaylar anlatılmaktadır.

Hasan Mercan tarafından yazılan *Dağ Gelini* (1974, ss. 49-60) adlı oyun Sesler Dergisi'nde yayımlanan eksik metinli oyunlardan biri olmakla birlikte oyunda evlenecek kızın düğün günü yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

İrfan Bellür'ün *Od* (1975, ss. 84-112) adlı oyununda bir gencin yaşadığı olaylar ve savaş karşıtlığı yansıtılmaktadır.

Sabit Yusuf'un *Züleyha* (1976, ss. 40-60) adlı oyunu eğitim almak isteyen bir genç kızın babasını ikna etme sürecini anlatmaktadır.

İlhami Emin tarafından yazılan *Güneşi İçenlerin Türküsü ya da Nâzım Hikmet Pazar Günlerini Sevmiyordu* (1977, ss. 137-153) adlı oyun, savaş dönemi olayları etrafında geçmektedir.

İrfan Bellür tarafından yazılan *Memet* (1981, ss. 44-98) adlı oyunda bir ailenin kardeşleri arasında yaşanan olaylar anlatılmaktadır.

Şerafettin Nebi tarafından yazılan *Savaşçılar* (1981, ss. 79-107) adlı oyunda savaş dönemi yaşanan olaylar anlatılmaktadır.

Hüseyin Süleyman tarafından yazılan *Aliş* (1989, ss. 55-89) adlı oyun tam metinli olarak Sesler Dergisi'ndeki yayımında Lütfü Seyfullah da bir bölüm eklemiştir. Söz konusu oyun birbirini seven iki gencin birbirine kavuşma sürecini anlatmaktadır.

Mustafa Karahasan tarafından yazılan *Suzan* (1990, ss. 63-86) adlı oyunda genç bir kızın ailesiyle arasında yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Lütfü Seyfullah tarafından yazılan *Yunus Bizim Yunus* (1991, ss. 41-57) adlı oyun, 13.asrın mutasavvıf şairi Yunus Emre'nin şiirlerinden oluşan bir oyundur.

İlhami Emin tarafından yazılan *Kuş Ahmet* (1996, ss. 107-116) adlı oyunda, IV. Murat ile uçma denemesi yapmak isteyen Ahmet Çelebi arasındaki olaylar anlatılmaktadır.

Adı zikredilen oyunlara ve muhtevalarına bakıldığında Kuzey Makedonyalı Türklerin hayatlarına, fikirlerine ve yaşayışlarına dair birçok önemli detay oyunlarda bulunabilir. Bunun yanında oyunlarda Türk halk edebiyatı unsurlarının çokça kullanılması da dikkat çeken bir diğer husustur. Ele alınan oyunlarda halk kültürü unsurlarının yoğun olması, çeşitli oyunlarda iyilerin ödüllendirilmesinin yanında kötülerin cezalandırıldığı belirlenmiştir. Bu durumda söz konusu oyunların Kuzey Makedonyalı Türk izleyicisine Türk kültürünün değerlerini oyunlarda göstermek yazarların amaçları arasında olduğu düşünülmektedir (Yılmaz, 2023, s.26).

4. Kuzey Makedonya Türk Tiyatrosunun Kültürel Aktarımdaki Rolü

1906 yılında Üsküp'te inşa edilen modern tiyatro binası, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu yapı, aynı zamanda, Türk kültürü ve sanatının şehir

hayatında yer bulmasına olanak sağlayarak kültürel kimliğin korunması ve aktarılması açısından kritik bir rol üstlenmiştir. Tiyatronun faaliyetleri, kültürel mirası yaşatma ve modern sanat ile eğlence anlayışını topluma kazandırma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda Kuzey Makedonya Türk tiyatrosu metinlerinde Türk kültür öğelerinin oldukça fazla olması ile tiyatronun bir kültür aktarım aracı olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Üsküp Türk Tiyatrosu, sadece bir eğlence ve sanat merkezi olmanın ötesinde, Türk topluluğunun bir araya geldiği ve milli duyguların pekiştirildiği bir alan olarak işlev görmüştür. Özellikle Osmanlı döneminde, etnik ve kültürel açıdan çeşitli toplulukların bir arada yaşadığı bölgelerde, bu tür mekânlar milli kimlik ve dayanışma duygularının güçlendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Tiyatro sahnesinde sergilenen oyunlar ve düzenlenen etkinlikler, insanların milli bilinçlerini ve kültürel kimliklerini korumalarına ve geliştirmelerine katkıda bulunmuştur.

1950 sonrası Makedonya’da Türklere karşı kısmi iyileşmelerin yaşanmasıyla birlikte, Türk izleyiciler, Türkçe eserleri tiyatro sahnelerinde görmekten büyük bir mutluluk duymuşlardır. Zira Türkçenin yasaklandığı dönemlerin ardından, Türk oyuncuların Türkçe eserleri sahnede sergilemesi, Türk topluluğunun kültürel kimliğinin bir ifadesi olarak büyük önem taşımıştır. Bu tiyatro metinleri genellikle Türk toplumunun günlük yaşantısını, sosyal meselelerini, tarihi olaylarını ve kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Tiyatro, bu temaların sahneye aktarılmasıyla hem eğitici hem de eğlendirici bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, Türkçe oyun yazarları, yazdıkları eserler aracılığıyla Türk izleyicilere, bir zamanlar kısıtlanmış olan Türk kültürünü sahnede gösterme fırsatını elde etmişlerdir.

Makedonya Türk toplumu, Üsküp Türk tiyatrosunda sergilenen, dergi ve gazetelerde neşredilen oyunlar aracılığıyla Türk kültürünü ve sanatını yaşatmayı, tanıtmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemiştir. Bu bakış açısıyla Üsküp Türk Tiyatrosu, zaman içinde önemli sanatçılar ve yönetmenler yetiştirmiş ve birçok başarılı prodüksiyona imza atmıştır. Tiyatro, sadece Kuzey Makedonya’da değil, aynı zamanda uluslararası alanda da tanınmış ve çeşitli festivallere katılmıştır.

Kültür aktarımı adına Makedonya Türk tiyatrosunun en önemli işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

Dil ve edebiyatın korunması: Üsküp Türk Tiyatrosu, Türkçe oyunlar sergileyerek, dilin korunmasına ve yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır. Türkçe’nin konuşulduğu ve anlaşıldığı bir ortam yaratarak, dilin genç nesiller tarafından öğrenilmesini ve kullanılmasını teşvik etmektedir. Ayrıca, Türk ve dünya edebiyatının önemli eserlerini sahneleyerek, edebi mirası yeni nesillere aktarmaktadır.

Söz konusu işlevin Kuzey Makedonyalı Türk yazarlarca yazılan Sesler Dergisi’nde yayımlanan Türkçe

oyunların her birinde olduğunu söylemek yerindedir. Bunun yanında Türk tiyatrosu için oldukça önemli olan Namık Kemal'in yazdığı *Vatan yahut Silistre* oyunu Kuzey Makedonya'da *Vatan* ismiyle Türk izleyicisine sunulmuştur. Bahsi geçen oyun sahnelendiği sırada salon Türk izleyicisinin büyük ilgisini çekmekle beraber Namık Kemal'in *Yurdumuz* adlı oyunu da sahnelendiğinde aynı şekilde salonda yoğun izleyici kitlesinin varlığı söz konusudur (Stefanovksi, 2009, s.9).

Geleneksel ve Modern Sanatın Tanıtılması: Tiyatro hem geleneksel Türk oyunlarını hem de modern tiyatro eserlerini sahnelemektedir. Bu sayede, izleyicilere Türk kültürünün zenginliği ve çeşitliliği gösterilmekte, geleneksel sanat formlarının yanı sıra çağdaş sanat akımları da tanıtılmaktadır.

Söz konusu işleve uygun olarak Türk izleyicisine dünya tiyatrosundan çok sayıda eser sunulmasının yanında ilk sahnelenen eserlerden sayılabilecek Abduş Hüseyin'in yönettiği Moliere tarafından yazılan *Tartif ve Hastalık Hastası* adlı oyunlar örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında Çehov'un *Evlenme Teklifi* adlı oyunu da örneklerle eklenebilir (Stefanovksi, 2009, s.13).

Türk kimliğinin güçlendirilmesi: Üsküp Türk Tiyatrosu, Türk toplumunun kültürel kimliğini güçlendiren bir platformdur. Tiyatro, toplumsal değerlerin ve kültürel mirasın sahne üzerinden aktarılmasını sağlayarak, toplumun kültürel kimliğini pekiştirir. Bu, özellikle diasporada yaşayan Türk toplulukları için büyük bir önem taşımaktadır. Bahsi geçen işleve uygun olarak Hüseyin Süleyman'ın yazdığı *Aliş* oyunu örnek gösterilebilir. Oyun, "Alişimin Kaşleri Kare" adlı Rumeli türküsünün hikâyesine göre ana karakterler Zeynep ve Aliş arasında geçen aşk hikâyesini anlatır. Aliş oyunu içerisinde Türk folklor unsurlarının oldukça fazla kullanılması Türk izleyicisi tarafından yoğun ilgi ile karşılanmasına neden olmuştur (Uğurlu & Yılmaz, 2023, ss. 30-31). Bunun yanında Sesler Dergisi'nde yayımlanan oyunlara bakıldığında Türk halk edebiyatı unsurlarından mani, türkü ve atasözleri oyunlarda önemli ölçüde tespit edilmiştir. Ayrıca Türk folklor unsurlarından Türk kültür öğelerine oyunlarda sıklıkla rastlanmıştır. Mani ve türkülerin yoğun olarak kullanıldığı oyunlardan olan *Aliş* oyununun yanında Hasan Mercan tarafından yazılan *Dağ Gelini*, İlhami Emin tarafından yazılan *Nasrettin* adlı oyun örnek gösterilebilir. Ayrıca Lütfü Seyfullah tarafından yazılan *Yunus Bizim Yunus* adlı oyun tam anlamıyla modern tiyatro metni olmamakla birlikte Türk kültüründe oldukça önemli mutasavvıf Yunus Emre'nin eserlerinden oluşmaktadır. Bu bilgilere ek olarak Sesler Dergisi'nde incelenen oyunlarda önemli ölçüde Türk halk edebiyatı unsurlarına rastlamak mümkündür.

Atasözlerine dikkat edildiğinde atasözlerinin türküler veya masallar gibi bir anda kullanılmamasının yanında söz konusu ürünlerin bir konuşmadan bağımsız olarak kullanılması düşünülemez (Boratav, 2014, s.137). Bu bilgilerle birlikte Türkçe oyunlardaki atasözlerinin kullanılması olağandır. Karakterler

konuşmaları esnasında Türk hafızasının bir ürünü olan atasözlerini oldukça fazla kullanmışlardır.

Eğitim ve farkındalık: Tiyatro, düzenlediği atölye çalışmaları, eğitim programları ve seminerlerle, genç nesillere sanat eğitimi vermekte ve onların sanatsal becerilerini geliştirmektedir. Bu tür eğitim faaliyetleri, gençlerin sanata olan ilgisini artırmakta ve kültürel bilinçlenmelerine katkıda bulunmaktadır.

Balkanlar'da Türk tiyatrosu faaliyetlerine bakıldığında Kuzey Makedonya Türk tiyatrosu, profesyonel bir Türk tiyatrosu olmasının yanında Makedon ve Dünya Tiyatro yönetmenleri tarafından ödüller ve takdirler almıştır (Stefanovksi, 2009, s.12). Bu bağlamda Türk tiyatrosu, yazarlar, oyuncular, yönetmenler ve tiyatro ekibini başlangıçtan itibaren her geçen gün daha çok profesyonel olma yolunda ilerlemektedir.

Kültürel etkileşim ve işbirliği: Üsküp Türk Tiyatrosu, farklı kültürlerle etkileşim ve işbirliği içinde çalışarak, kültürel çeşitliliği teşvik eder. Diğer yerel ve uluslararası tiyatrolarla ortak projeler gerçekleştirmek, festivallere katılmak ve turneler düzenlemek suretiyle, Türk kültürünü daha geniş bir izleyici kitlesine tanıtır ve farklı kültürlerle etkileşimde bulunur. Söz konusu işleve bakıldığında daha önce de değinildiği gibi Türk tiyatrosunun sayısız ödül alması ve Balkanlar'da ve uluslararası tiyatrolarla birlikte projeler gerçekleştirmesi dikkat çekmektedir.

Toplumsal belleğin korunması: Tiyatro, toplumsal bellek ve tarihi olaylar konusunda farkındalık yaratmak için önemli bir araçtır. Tarihi olayları, sosyal sorunları ve toplumsal değişimleri sahneye taşıyarak, izleyicilere geçmişle ilgili bilgiler sunar ve toplumsal belleğin korunmasına katkıda bulunur. Söz konusu işlev bağlamında Sesler Dergisi'nde yayımlanan oyunlara bakılarak Kuzey Makedonya'da yaşayan ortak geçmişe, hafızaya sahip Türkler, Türk halk edebiyatı öğelerinden türkü, mani ve atasözleri deyimlerin oyunlarda sıklıkla kullanılmasında oyun yazarlarının Türk izleyicisinin toplumsal belleğini göstermeyi amaçlamış olabilirler.

Türkü, halkın ortak malı olmasının yanında sevilen, ağızdan ağıza dolaşan kültür ürünleri olduklarından dolayı yayılmışlardır. Bununla birlikte türkülere bakıldığında toplumu ilgilendiren konular ezgili bir şekilde söylendiğinden hafızalarda uzun süre kaldıkları görülmüştür (Artun, 2016, s.110).

Üsküp Türk Tiyatrosu, tüm bu faaliyetleriyle Türk kültürünün ve sanatının yaşatılması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda önemli bir misyon üstlenmektedir.

5. Sonuç

Kuzey Makedonya Türk tiyatrosu, Sesler Dergisi aracılığıyla Türk toplumunu bir araya getirerek milli duygularını güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı teşvik eder. Bu tiyatro metinleri, dilin ve kültürel kimliğin korunmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda sanatsal gelişimi destekler. Oyunlar, Türk izleyiciler için öğretici bir nitelik taşırken, günlük hayatın yanı sıra hayati konuları da ele alarak geniş bir perspektif sunarlar. Türk tiyatrosu, Kuzey Makedonya’da Türk kültürünün gelecek kuşaklara aktarımında önemli bir rol oynar. Oyunlarda gözlemlenen Türk kültür geleri, Kuzey Makedonyalı Türklerin günlük yaşamlarında Türk kültürünün izlerini yansıtır. Bu bağlamda, Türk tiyatrosu, gelecek kuşaklara Türk kültürünü aktaran bir araç olarak işlev görür.

Makedonya’da Türkçe yazılan ve Sesler Dergisi’nde yayınlanan tiyatro metinleri, Türk toplumunun bir araya gelmesini ve milli duygularının pekişmesini sağlar. Tiyatro oyunları, toplumsal dayanışmayı ve birlikte olma bilincini güçlendirir. Bu oyunlar, bölgedeki Türk toplumunun kültürel yaşamında önemli bir yer tutar. Bu metinler, dilin ve kültürel kimliğin korunmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve sanatsal gelişimi teşvik eder. Sesler Dergisi, bu anlamda, Türk edebiyatının ve tiyatrosunun yaşatılmasında ve tanıtılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bilgilere ek olarak oyunlar, Kuzey Makedonya’daki Türk izleyicisinin tiyatro oyunlarında Türk halk edebiyatı unsurlarının olmasının yanında Türk halk bilimi unsurlarının varlığı Türk izleyicisi için öğretici olduğu düşünülmektedir.

Oyunların konularına bakıldığında günlük hayattan savaş gibi oldukça hayatı konulara dek oldukça geniş perspektifte konular işlenmiştir. Bu bağlamda denebilir ki Türk tiyatrosu, Kuzey Makedonya’da Türk kültürünün gelecek kuşaklara aktarım görevini üstlenmektedir. Tiyatronun insan hayatını bir yansıma olarak canlı oyuncularla sahneye taşıdığı düşünüldüğünde oyunlarda tespit edilen Türk kültür ögelerinin fazlalığı Kuzey Makedonyalı Türklerin günlük yaşantısında Türk kültür ögelerinin izlerini göstermektedir. Türk tiyatrosu, oyunlardaki bu Türk kültür zenginliğinin gelecek kuşaklara aktarıcısı olarak görev yapmaktadır.

Kaynaklar

- Artun, E. (2016). *Türk halk edebiyatına giriş edebiyat tarihi/metinler*. Karahan Kitapevi.
- Bektaş, G. (2015). Üsküp'te Osmanlı tiyatrosu. *Mimar İst*, (3), 78-83.
- Bellür, İ. (1975). Od. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 11(97), 84- 112.
- Bellür, İ. (1981). Memet. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 16(153), 44-98.
- Boratav, P. N. (2014). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*, BilgeSu: Ankara.
- Emin, İ. (1968). Konuk. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(23), 19-24.
- Emin, İ. (1968). Yabancı. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(31), 78-110.
- Emin, İ. (1971). Nasrettin. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 6(59), 29-76.
- Emin, İ. (1972). Ana. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 7(69), 23-54.
- Emin, İ. (1977). Güneşi içenlerin türküsü ya da Nâzım Hikmet pazar günlerini sevmiyordu. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 13(112), 137-153.
- Emin, İ. (1996). Kuş Ahmet. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 31(302), 107-116.
- Engüllü, S. (1997). Makedonya Türk edebiyatı ve Yugoslavya (Kosova) Türk edebiyatı N. Kösoğlu & A. B. Ercilasun (Ed.), *Türkiye dışındaki Türk edebiyatı antolojisi: Makedonya'da Türk edebiyatı ve Yugoslavya (Kosova) Türk edebiyatı*, (Cilt 7, ss. 59-294). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karahasan, M. (1969). Şaban hoca. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(33-34), 75-79.
- Karahasan, M. (1990) Suzan. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 26(250-251), 63-86.
- Maksut, C. (1972). Mümine. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 7(64), 63-87.
- Mercan, H. (1966). Alinyazısı. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 2(10), 14-26.
- Mercan, H. (1969). Kartallar bayram yapıyordu. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(33-34), 97-101.
- Mercan, H. (1970). Dullar evi. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 5(50), 78-87.
- Mercan, H. (1970). Kartallar bayramına elveda. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 5(43), 79-92.

- Mercan, H. (1971). Aşk yüzünden. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 6(58), 51-63.
- Mercan, H. (1971). Çiçekçi Ali. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 6(54), 51-58.
- Mercan, H. (1972). Deliler. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 7(67), 14-29.
- Mercan, H. (1973). Anne. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 8(79-80-81), 135-148.
- Mercan, H. (1974). Dağ gelini. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 9(85), 49-60.
- Nebi, Ş. (1969). Raşela. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(33-34), 88-96.
- Nebi, Ş. (1973). Raşela. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 8(78), 19-29.
- Nebi, Ş. (1974). Raşela. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, (9(87), 38-48.
- Nebi, Ş. (1981) Savaşçılar. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 17(155), 79-107.
- Seyfullah, L. (1971). Kamp. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 6(60), 98-108.
- Seyfullah, L. (1991) Yunus bizim Yunus. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 27(260-261), 41- 57.
- Stefanovksi, R. (2009). *Türk tiyatrosu monografi*, M. Ali (Çev.). Üsküp: Milli Kurum Türk Tiyatrosu.
- Süleyman, H. (1989). Aliş. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 25(236), 55-89.
- Uğurlu, S., & Yılmaz, B. (2023). Makedon Türk tiyatrosunda Aliş oyununun folklorik unsurları. *UMAY Sanat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 28-65.
- Yılmaz, B. (2023). *Kuzey Makedonya ve Kosova Türk tiyatrosunda kadın merkezli folklorik bir inceleme*, [Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi].
- Yusuf, S. (1968). Düş ve gerçek. *Sesler Aylık Toplum Dergisi*, 4(27), 34-42.
- Yusuf, S. (1969). Ömrümün tek rüyası. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 4(33-34), 80-87.
- Yusuf, S. (1973). Kahpe Dünya. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 8(79-80), 154-163.
- Yusuf, S. (1976). Züleyha. *Sesler Aylık Toplum Sanat Dergisi*, 12(110), 40-60.

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Notları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okumuş ve onaylamıştır.

ıkar atıması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar atıması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve alımaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.